

List otwarty do mediów

W odpowiedzi na wykluczający, stygmatyzujący i uprzedmiotawiający kontekst, w jakim często mówi się w mediach o osobach z niepełnosprawności kierujemy list otwarty do dziennikarek i dziennikarzy z apelem o tworzenie wrażliwego społecznie dyskursu publicznego i wzmacnianie podmiotowości osób z niepełnosprawnościami.

Dziennikarki i dziennikarze,
Krajowa Rado Radiofonii i Telewizji,

język kształtuje rzeczywistość i tym samym stanowi istotne narzędzie do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu – w tym osób z niepełnosprawnościami. Wyrażamy swoje zaniepokojenie faktem, że w czołowych, opiniotwórczych mediach wciąż pojawiają się nacechowane pejoratywnie określenia odnoszące się do osób z niepełnosprawnościami, w tym treści, które szczególnie deprecjonują grupę osób z niepełnosprawnością intelektualną i psychiczną. Wpływa to na społeczne postrzeganie osób z niepełnosprawnościami, a tym samym prowadzi do umacniania stereotypów, które stanowią początek nierównego traktowania osób ze względu na ich stopień sprawności m.in. w życiu zawodowym, społecznym czy rodzinnym.

JĘZYK WRAŻLIWY SPOŁECZNIE

Społeczeństwo i media stają się coraz wrażliwsze na wymowę jawnie uwłaczających określeń takich jak “kaleka”, często nie zwracając uwagi, że użyte w mniej bezpośredniej relacji nie tracą na negatywnym znaczeniu, a pochodzące od nich określenia w dalszym ciągu są wykluczające. W konsekwencji rzadko nazywa się kogoś “kaleką”, ale w

mediach notorycznie mówi się o “kalectwie” czy “zostaniu kaleką do końca życia”, opisując i automatycznie oceniając w ten sposób codzienne życie osób z niepełnosprawnościami. Ponadto nie zwraca się zbyt często uwagi na teoretycznie neutralne określenia, które wzmacniają stereotypy dot. osób z niepełnosprawnościami, choćby mówiąc wyłącznie o “opiekunach i opiekunkach” osób z niepełnosprawnością, podczas gdy rzeczywistą usługą w wielu przypadkach jest asystencja osobista, nie opieka. Warto zastanowić się, jak przekłada się to na walkę o równe traktowanie i przeciwdziałanie dyskryminacji, gdy w relacjach społecznych pomiędzy osobami z niepełnosprawnościami i osobami sprawnymi, o tych drugich w publicznym dyskursie zazwyczaj przecież nie mówi się, że są “upośledzonymi inwalidami skazanymi na kalectwo i wymagającymi opieki”.

OSOBA Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

Choć wiele dokumentów i aktów normatywnych stosuje różną terminologię w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami, określając je m.in. jako “inwalidów” czy “osoby z upośledzeniem”, wydaje się, że to akt, który wskazuje współcześnie kierunek działań i debaty w kontekście praw i potrzeb osób z niepełnosprawnościami, sugeruje najwłaściwszą terminologię. Tym aktem jest Konwencja ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami (błędnie przetłumaczona na język polski z angielskiego “the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities” jako “Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych”). Pozornie nieznacząca zmiana pozwala na zwrócenie uwagi w pierwszej kolejności na człowieka, którego niepełnosprawność staje się jedną z wielu cech, nie dominującą. Można mieć pasję, pracę, rodzinę, jasne włosy, ciemne oczy oraz (a nie przede wszystkim) niepełnosprawność. Takie określenie pozwala też łatwo precyzować w razie konieczności rodzaj niepełnosprawności (np. z niepełnosprawnością słuchu). Dodatkowo nie kwestionuje się w ten sposób czyjejsi roli np. społecznej. Określenie “niepełnosprawna kobieta” dla części odbiorców i odbiorczyń podważa kobiecość danej osoby, podobnie w przypadku dzieci. Świadome stosowanie w/w terminologii wpływa na budowanie społecznej wrażliwości.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ INTELEKTUALNA I PSYCHICZNA

W kontekście treści odnoszących się do źle zaparkowanych pojazdów czy wątpliwych decyzji administracyjnych dot. osób z niepełnosprawnościami dziennikarze i dziennikarki nierzadko sięgają po komentarze nawiązujące do niepełnosprawności intelektualnej czy psychicznej, wykorzystując je w obraźliwym i prześmiewczym tonie. Atakują w ten sposób wyłącznie grupę osób, które z tego rodzaju niepełnosprawnościami żyją na co dzień, próbując bronić jedną część osób z niepełnosprawnościami kosztem drugiej. To nie tylko upokarza i poniża osoby z niepełnosprawnością intelektualną czy psychiczną, ale wzmacnia negatywny wizerunek tych osób i wpływa na ich społeczny odbiór, co z kolei przekłada się na jakość życia tej grupy osób - m.in. uprzedzenia pracodawców/czyń, ataki ze strony rówieśników, podważanie decyzyjności w codziennych czynnościach.

SPOŁECZNY MODEL NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Niepełnosprawność można widzieć jako tragedię lub sytuację życiową, można w osobie z niepełnosprawnością dostrzegać jej ograniczenia lub możliwości, można zatem kształtować narrację dot. osób z niepełnosprawnościami w sposób wykluczający lub wzmacniający. Niestety o osobach z niepełnosprawnościami w mediach często mówi się w kontekście krzywdy, zależności, dysfunkcji lub - z drugiej strony - “bohaterskich” postaw, czyli “osiągnięć pomimo niepełnosprawności”. O ile te pierwsze jednoznacznie stawiają osobę z niepełnosprawnością w roli przedmiotowej, o tyle te drugie pełnią dla pewnej grupy odbiorczyń i odbiorców ważną rolę - jednak nawet w nich nierzadko prezentuje się osobę z niepełnosprawnością w sposób, który nie tylko nie uwzględnia wrażliwego społecznie języka, ale także opowiada o sukcesie danej osoby przez pryzmat jej niepełnosprawności, nie pasji, osobowości czy potencjału. Takie podejście może przejawiać się także w prostych zwrotach takich jak “przykuty do wózka”, “skazany na pomoc”, podczas gdy w rzeczywistości wózek czy usługi asystenckie stanowią narzędzie do wyrównywania szans, są codziennymi rozwiązaniami wielu osób z niepełnosprawnościami i zwiększają ich niezależność, bez negatywnego wydźwięku. Tworzenie współczującego, infantylnego czy krzywdzącego obrazu osób z niepełnosprawnościami odbiega od tzw. społecznego modelu niepełnosprawności, który nie odbiera osobie z niepełnosprawnością decyzyjności, niezależności i podmiotowości, w przeciwieństwie do modelu medycznego - wciąż zbyt często prezentowanego w polskich mediach.

Zwracamy się zatem do osób odpowiedzialnych za dyskurs publiczny i kształtowanie tym samym postaw społecznych z apelem o świadome i wrażliwe decyzje językowe w kontekście osób z niepełnosprawnościami, ponieważ w znaczący sposób wpływa to na tworzenie wizerunku społecznego osób z niepełnosprawnościami, na odczucia ich samych i ich otoczenia oraz stanowi ważne narzędzie edukacyjne dla odbiorców i odbiorczyń Państwa treści.

Fundacja Kulawa Warszawa

Fundacja Kultury Bez Barrier
Stowarzyszenie Inicjatyw Kobietych
Spółdzielnia Socjalna WOLA
Inicjatywa Nie-pełnoprawna
Inicjatywa Ogon asystujący
Stowarzyszenie Pro Humanum
Fundacja Parent Project Muscular Dystrophy
Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną
Stowarzyszenie Strefa Wenus z Milo
Stowarzyszenie Homo Faber
Stowarzyszenie Alba Julia
Fundacja Klamra
Stowarzyszenie przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii Otwarta Rzeczpospolita
Fundacja Rodzic Nie Pęka
Stowarzyszenie "NIGDY WIĘCEJ"
Stowarzyszenie TO MA SENS
Stowarzyszenie INTERKULTURALNI PL
Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego
Warszawskie Stowarzyszenie Rugby na Wózkach "Four Kings"
Fundacja NeuroPozytywni
Inicjatywa Dziewczyna w spektrum
Stowarzyszenie Kulturalno-Edukacyjno-Naukowe "KEN"
Fundacja Szkoła bez Dyskryminacji "Czarna Owca"
Fundacja Wolność od Religii
Stowarzyszenie na rzecz osób LGBT Tolerado
Fundacja Aktywizacja
Parada Równości
Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej
Fundacja Równanie
Fundacja Autonomia
Fundacja Nowoczesnej Edukacji SPUNK
Łódzka Gazeta Społeczna Miasto Ł
Fundacja Towarzystwo Przyjaciół Szalonego Wózkowicza
Inicjatywa Ze Zbocza Tajgetu
Stowarzyszenie Żurawinka
Fundacja TUS
Sieć Obywatelska Watchdog Polska
Polski Związek Niewidomych
Koalicja na rzecz Osób z Niepełnosprawnością
Fundacja Przestrzeń Kobiet
Ruch społeczny Hollaback! Polska
Centrum "Chcemy całego życia!"
Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej
Fundacja SYNAPSIS

Wrocławski Sejmik Osób Niepełnosprawnych
Głosy Przeciw Przemocy
Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego
Inicjatywa Dziewuszki Dziewuszkom
Stowarzyszenie HEureka Generator
FAJNA Spółdzielnia Socjalna

Organizacje, grupy nieformalne czy media, które chcą dołączyć do grona sygnatariuszy listu, prosimy o kontakt mailowy na adres: kasiabierzanowska@kulawawarszawa.pl.